

SPRAWOZDANIA (REPORTS)

KS. ANTONI SKOWROŃSKI*

Studia Elckie
14 (2012)

SPRAWOZDANIE Z IX POLSKIEGO ZJAZDU FILOZOFICZNEGO. GLIWICE-KATOWICE-WISŁA, 17-21 WRZEŚNIA 2012 r.

W dniach od 17 do 21 września 2012 roku odbył się IX Polski Zjazd Filozoficzny. Pierwszy Ogólnopolski Zjazd Filozoficzny został zorganizowany we Lwowie, w 1923 roku. Przed II wojną światową konferowano jeszcze na dwóch tego typu Zjazdach Filozoficznych w Warszawie (1927 r.) i w Krakowie (1936 r.). Czwarty Zjazd zorganizowany został z inicjatywy Prezydium Komitetu Nauk Filozoficznych Polskiej Akademii Nauk dopiero w roku 1977 w Lublinie. Kolejne miejsca na mapie Zjazdów Filozoficznych to: Kraków (1987 r.), Toruń (1995 r.), Szczecin (2004 r.) i Warszawa (2008 r.). Tegoroczny, IX Polski Zjazd Filozoficzny odbył się pod auspicjami Katedry Stosowanych Nauk Społecznych Politechniki Śląskiej, Komitetu Nauk Filozoficznych Polskiej Akademii Nauk, Polskiego Towarzystwa Filozoficznego oraz Instytutu Filozofii Uniwersytetu Śląskiego. Miejscem obrad był Hotel Gołębiwski w Wiśle. Honorowy patronat nad Zjazdem objął Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Bronisław Komorowski. Oprócz niego do komitetu honorowego zostali zaproszeni Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Barbara Kudrycka, przedstawiciele władz lokalnych, rektorzy śląskich uczelni wyższych, ludzie kultury i sztuki, a także dostojnicy wyznań chrześcijańskiego i judaizmu. Organizatorzy szacunkowo podali, że w Zjeździe brało udział około 700 osób.

Oficjalne rozpoczęcie Zjazdu dokonało się późnym popołudniem dnia 17 września. Gości powitali prof. Andrzej Karbownik (rektor Politechniki Śląskiej), prof. Wiesław Banyś (rektor Uniwersytetu Śląskiego), prof. Piotr Gutowski (przewodniczący Komitetu Nauk Filozoficznych PAN) oraz prof. Władysław Stróżewski (przewodniczący Polskiego Towarzystwa Filozoficznego). Ten ostatni wygłosił również wykład inauguracyjny pt. „O przeświadczeniach

* Ks. Dr Antoni Skowroński – Wydział Filozofii Chrześcijańskiej, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; e-mail: antoni.skowronski@gmail.com

w życiu i sztuce”¹. W swoim wystąpieniu prof. Stróżewski skupił się na kategorii *epoché* w fenomenologii, odnosząc ją do powszechnych, najbardziej codziennych i potocznych doświadczeń, a także do osobliwej natury sztuki. Po wykładzie można było wysłuchać koncertu Filharmonii Zabrzeńskiej.

Kolejne trzy dni Zjazdu miały typowo roboczy charakter. Od 18 do 20 września, zarówno w spotkaniach przedpołudniowych, jak i popołudniowych uczestnicy Zjazdu mogli brać udział w trojakiemu rodzajowi obradach: dyskusjach panelowych, sympozjach specjalnych oraz w sekcjach tematycznych. Dyskusji panelowych było trzynaście, dlatego musiały one odbywać się równolegle. Podejmowały one różne tematy, m.in. filozofii w sztuce, polityce, religii, biznesie czy sporcie. Temat kondycji i dalszych perspektyw rozwoju filozofii został podjęty w panelach „Filozofia w XXI wieku” oraz „Czy filozofii potrzebna jest jeszcze historia filozofii”. Jeden z paneli (20 września) zatytułowany był: „Zrównoważony rozwój – filozofia, etyka, polityka”. Moderatorem tej dyskusji była dr hab. Aleksandra Kuzior (prof. PŚ), a jej uczestnikami prof. Zdzisława Piątek z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, prof. Zlatica Plasencova z Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie, prof. Włodzimierz Tyburski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i prof. Sławomir Ratajski z Polskiego Komitetu do Spraw UNESCO w Warszawie. W trakcie dyskusji wyłoniły się dwie różniące się między sobą interpretacje. Jedni optowali za tym, że zrównoważony rozwój jest propozycją nazbyt zachowawczą i dlatego nie jest w stanie zmienić ani polityki, ani gospodarki i wprowadzić społeczności światowej na zupełnie nowy, pożądany ekologicznie i społecznie, tor rozwoju cywilizacyjnego. Drudzy natomiast przekonywali, że jest to idea zbyt optymistyczna i utopijna w swoich założeniach, u podstaw której leży myślenie życzeniowe. W konkluzji uznano potrzebę oparcia tej koncepcji na realiach współczesnego świata, a biorąc to za punkt wyjścia, zadaniem filozofii staje się poszukiwanie i konstruowanie takich zasad etycznych, które mogłyby zostać implementowane do światowej polityki. W ten sposób podkreślony został pragmatyzm myślenia filozoficznego. Był to zresztą charakterystyczny motyw wszystkich dyskusji panelowych, podczas których wskazywano na praktyczne wykorzystanie wiedzy filozoficznej i umiejętności uzyskiwanych na studiach filozoficznych. Aspekt ten dostrzegli i potrafili go pochwalić nawet przedsiębiorcy, którzy zabierali głos w dyskusji. Okazuje się, że krytyczne i logiczne myślenie oraz zdolność przewidywania etycznych konsekwencji podejmowanych przez człowieka działań – czego uczy filozofia – jest oczekiwane i wysoko cenione przez pracodawców, a nawet przez szeroko rozumiany biznes. Można więc pokusić

¹ W. Stróżewski, *O przeświadczeniach w życiu i sztuce*, w: *IX Polski Zjazd Filozoficzny. Księga Streszczeń*, A. Kuzior, A. Kiepas, J. Rąb (red.), Sosnowiec 2012, s. 117-127.

się o optymistyczne stwierdzenie, że przed filozofia otwierają się nowe wizje i perspektywy.

Inną formą obradowania w trakcie Zjazdu były sympozja specjalne. W ramach Zjazdu odbyło się pięć takich specjalistycznych sympozjów, których tematyka wykraczała poza ramy poszczególnych sekcji. Dotyczyły one często podejmowanych współcześnie zagadnień filozoficznych i oscylowała wokół takich problemów filozoficznych jak: kontekstualizmu, filozofia śmierci czy człowiek wobec transcendencji. W tej grupie aż dwa sympozja były poświęcone nowemu myśleniu w fenomenologii. Były to: „Nowe drogi fenomenologii” oraz „Varieties of Explanation”. Wszystkie te spotkania sympozjalne stanowiły cenne wypełnienie i uzupełnienie relacjonowanego spotkania filozofów.

Trzon IX Polskiego Zjazdu Filozoficznego stanowiła rozbudowana część spotkań w ramach wyznaczonych wcześniej sekcji tematycznych. Organizatorzy Zjazdu przygotowali aż 24 sekcje, przy czym w sekcji Etyki pracowały dwie podsekcje Bioetyki i Etyki biznesu, a sekcja Historii filozofii składała się z trzech podsekcji: Historii filozofii nowożytnej i współczesnej, Historii filozofii polskiej oraz Historii filozofii starożytnej i średniowiecznej. Pośród najprzeróżniejszych dziedzin filozofii nie sposób wymienić wszystkich tytułów sekcji, ale dla przykładu można wskazać chociażby: Aksjologię, Epistemologię, Estetykę, Filozofię polityki, Filozofię człowieka, Filozofię wschodu, Filozofię feministyczną, Filozofię nauk, języka, umysłu, Filozofię techniki, Metodologię, Logikę itp. Jedną z sekcji (w której brałem udział) była zatytułowana: „Ekofilozofia i filozofia zrównoważonego rozwoju”. Obrady w sekcjach odbywały się równolegle.

Pośród tych sekcji dużym zainteresowaniem cieszyła się sekcje: Etyczna (zwłaszcza podsekcja bioetyczna), Polityczna, Nauki i Techniki oraz Sportu. Oczywiście pozostałe sekcje także pracowały przy współudziale nie tylko prelegentów, ale także i gości. Z racji na mój udział w sekcji „Ekofilozofia i filozofia zrównoważonego rozwoju”, chciałbym tylko w kilku słowach zwrócić uwagę na pracę tej sekcji.

Podobna sekcja pojawiła się na Zjeździe Filozoficznym w Toruniu, w 1995 roku. Później tematyka ta nie była wyodrębniona w ramach programów kolejnych Zjazdów, a co najwyżej znajdowała swoje miejsce pośród filozoficznych problemów związanych z polityką, gospodarką lub filozofią przyrody. Po latach przywrócono ją na forum Zjazdu i okazało się, że zgromadziła ona wielu przedstawicieli tzw. ekofilozofów z różnych ośrodków naukowych w Polsce, a nawet za granicą.

Przez dwa dni pracy sekcji zostało wygłoszonych prawie 20 referatów. Obrady rozpoczął prof. Włodzimierz Tyburski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, przewodniczący sekcji. Następnie głos zabrał w swoim referacie, który można nazwać wprowadzającym i zarazem porządkującym dotych-

czasowy stan wiedzy filozoficznej na temat zagadnień ekologicznych i zrównoważonego rozwoju, prof. Zbigniew Hull z Olsztyna. Jego zdaniem, po czterdziestu latach istnienia ekofilozofii na salach wykładowych, czas najwyższy, aby odróżnić ją od ogólnych rozważań na temat ochrony środowiska. „Ekofilozofię” należy utożsamiać z metodologicznie uporządkowanymi dociekaniem teoretycznymi, których przedmiotem jest całokształt relacji, współzależności i interakcji między przyrodą a człowiekiem (społeczeństwem, zglobalizowaną ludzkością) rozpatrywanych z pozycji ich ontologicznego istnienia, istoty, możliwości poznania i przewidywania, wartościowania, kwalifikacji moralnej oraz możliwości ich projektowania i kształtowania w trosce o dobro człowieka i biosfery. Prof. Andrzej Papuziński z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, w swoim referacie „Aksjologia zrównoważonego rozwoju” odpowiedział twierdząco na pytanie: czy ma sens próba spisania aksjologii zrównoważonego rozwoju? Stwierdził on, że punktem wyjścia dla zrównoważonego rozwoju, rozumianego np. jako idea polityczna, jest bezwzględne ustalenie jego normatywno-etycznej perspektywy uwzględniającej założenia nakreślone chociażby w raporcie „Nasza wspólna przyszłość” Komisji Bruntland: imperatywów ochrony środowiska, sprawiedliwości społecznej i partycypacji społecznej w procesach decyzyjnych. Z tym wystąpieniem korespondowały przynajmniej jeszcze trzy inne wystąpienia: prof. Włodzimierza Tyburskiego „Wartości etyki środowiskowej i zrównoważony rozwój”, dr Anity Ganowicz-Bączyk (UKSW w Warszawie) „Antropocentryzm czy biocentryzm? Którędy droga?” oraz mój referat pt. „Antropologiczne dylematy zrównoważonego rozwoju”. Wspólnym mianownikiem była ogólna zgoda, że etyka środowiskowa jest potrzebna nie tylko środowisku, lecz również człowiekowi w wymiarze jego egzystencji zindywidualizowanej, jak i społecznej (globalnej cywilizacyjnie). Wydobyte i ustalone na gruncie etyki środowiskowej wartości mogą spełniać istotną rolę w rozwiązywaniu lub przynajmniej tonowaniu konfliktów pomiędzy człowiekiem a przyrodą i człowiekiem a drugim człowiekiem. Rzecz w tym, aby powszechna świadomość kryzysu ekologicznego znalazła odpowiedź w świadomości moralnych powinności człowieka wobec przyrody, natomiast w aktywności społecznej i ekonomicznej świadomość tych powinności powinna być powiązana i niejako wpleciona systemowo w dotychczasowe reguły działania społecznego politycznego i gospodarczego. Przyjmując założenie, że człowiek stanowi punkt odniesienia idei zrównoważonego rozwoju, postulowałem w swoim referacie potrzebę opowiedzenia się za jednym ze znanych do tej pory typów relacji: człowiek-przyroda, kultura-natura, które przybierają postać antropocentryczną (np. I. Kant, M. Sagoff), nieantropocentryczną (np. P. Singer) i biocentryczną (np. P. Taylor). Moim zdaniem, najwięcej w idei zrównoważonego rozwoju jest przesłanek, skłaniających do opowiedzenia się

po stronie etyki antropocentrycznej, ale ma to być antropocentryzm umiarkowany.

Oprócz tego aksjologicznego nurtu dyskusji, w naszej sekcji przedłożone zostały jeszcze m.in. tematy dotyczące kultury i estetyki ekologicznej, bezpieczeństwa ekologicznego, polityki ekologicznej czy ekofilozofii Henryka Skolimowskiego. Zaprezentowane zostały też bardzo konkretne tematy takie jak: „Liberalny indywidualizm a wartości ekologiczne”, „Eco-city jako ekologiczne miasto przyszłości” czy „Dynamika wzrostu drzew, jako przykład zrównoważonego rozwoju. Analiza systemowa i filozoficzna”. Porządek obrad sekcji (podobnie jak w przypadku innych sekcji) przewidywał po kilku wystąpieniach czas na dyskusję, z którego chętnie korzystali inni prelegenci i obecni w tym czasie goście.

Dnia 20 września, w czwartkowy wieczór, skończyły się obrady wszystkich sekcji tematycznych, a organizatorzy oficjalnie podsumowali i uroczystie zakończyli Zjazd. W zakończeniu prof. Adam Grobler poinformował, że w imieniu Zjazdu przygotowany jest apel do Ministerstwa Edukacji Narodowej o przywrócenie edukacji filozoficznej należytego jej miejsca i rangi. W wielu dyskusjach toczących się w trakcie obrad, pojawiały się postulaty, że potrzebna jest edukacja filozoficzna w szkołach podstawowych i średnich. Zwrócono uwagę też na potrzebę równego traktowania czasopism filozoficznych i podniesienia ich punktacji. Pojawił się też postulat, aby filozofia studiowana jako drugi kierunek była bezpłatna. W przemówieniach końcowych zostało wyrażone też przekonanie osiągnięcie celu Zjazdu, czyli zaprezentowanie wielowymiarowości i otwartości filozofii z jednej strony, a z drugiej zachęcenie decydentów i przedstawicieli życia publicznego do wsłuchania się w głos filozofów. Po przemówieniach i podziękowaniach dla organizatorów odbył się koncert Kwartetu Śląskiego, jednego z najbardziej znanych i cenionych kwartetów smyczkowych w Polsce. Ostatnim punktem Zjazdu była uroczysta kolacja i „Bal Filozofa”, na którym można było już w nieformalnej atmosferze dokończyć rozpoczęte w czasie Zjazdu rozmowy lub po prostu zakończyć swój pobyt w Wiśle dobrą zabawą na tanecznym parkiecie. Następnego dnia, w piątek po śniadaniu, uczestnicy opuścili Hotel Gołębiowski w Wiśle, miejsce obrad IX Polskiego Zjazdu Filozoficznego. Warto podkreślić, że pomimo wcześniejszych głosów zastrzeżeń i pewnych kontrowersji co do miejsca i kosztów związanych z miejscem obrad, organizacja Zjazdu przebiegła bez jakichkolwiek większych i poważniejszych zakłóceń. Uczestnicy Zjazdu, którzy zdecydowali się na zakwaterowanie w Hotelu Gołębiowski, mogli oczywiście korzystać z wszystkich atrakcji, jakie swoim gościom oferuje hotel.

Ze spotkań i rozmów w kularach, można było wynieść przekonanie, że w wielu sekcjach, dyskusjach panelowych i sympozjach tematycznych, poruszano zagadnienia filozoficzne mające powiązanie i praktyczne odniesienie do

gospodarki, polityki, mediów, kultury czy chociażby ochrony środowiska, którym to dziedzinom życia filozofia jest w stanie odpowiedzieć wiele ciekawych rozwiązań. Z przekroju ogólnej tematyki Zjazdu widać wyraźny związek filozofii z innymi dziedzinami naukowymi. Zatem filozofia to nie tylko hermeneutyczna, ograniczona do teoretycznych dywagacji, anachroniczna wiedza, lecz żywy i zainteresowany aktualnymi problemami wycinek nauk humanistycznych. Jest to także ważna część systemu polskiej nauki. Wszystko to rokuje dobrze na przyszłość i na rozwój polskiej filozofii.